

ЗАМІНА ПОКАРАННЯ ЗАСУДЖЕНИМ ОСОБАМ ДО ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ

Остапчук Л. Г.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права
та кримінології юридичного факультету
Пенітенціарної академії України
м. Чернігів, Україна*

У 2000 року Україна на вимогу Ради Європи виключила з Кримінального кодексу України такий вид покарання як смертна кара. Станом на 01 січня 2023 року в Україні 1578 осіб відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі. Насьогодні у двох установах виконання покарань створені закриті дільниці де утримуються засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі на загальних умовах тримання, у всіх інших установах «довічники» утримуються у приміщеннях камерного типу по дві особи, що не відповідає міжнародним нормативно-правовим актам.

На думку експерта з пенітенціарних питань, доктора публічного права Вадима Човгана Україна посідає перше місце серед 50 європейських країн за кількістю «довічників» без перспективи їх звільнення [1].

У свою чергу експерт Харківської правозахисної групи Андрій Діденко неодноразово у своїх інтерв'ю наголошував, що, в усіх цивілізованих державах довічні вироки не є остаточними і механізм їх перегляду повинен бути передбачений у законодавстві не тільки у якості помилування.

Відсутність наразі законодавчого порядку, у межах національної правової системи, який би надавав можливість переглянути ті судові рішення, що були ухвалені раніше і по яких закінчилися строки щодо їх оскарження, породжує правову колізію, та робить життя засудженого до покарання у виді довічного позбавлення волі особливо нестерпним.

Тому на нашу думку саме розробка дієвого механізму умовно-дострокового звільнення засуджених до покарання у виді довічного позбавлення волі, може змінити ситуацію що склалася.

Фактично сьогодні Верховний Суд України не має повноважень переглянути судові рішення, які на думку правозахисників прийняті з певними недоліками та помилками. Це питання не тільки справедливості, а і надання можливості засудженому звертатися до

відповідних інстанцій з питань, щодо перегляду справи. Констатовано, що кількість виправдувальних вироків винесених судами України становить 1%, для порівняння кількість виправдувальних вироків, що виносяться у США і в Європі становить 17–25% від загальної кількості винесених вироків.

Найбільш кричущими справами є справа Ярослава Мисяка, Олександра Рафальського, Ігоря Трубіцина, Анатолія Леженецького та інших засуджених.

Винесена 26 квітня 2002 року Пленумом Верховного Суду України постанова «Про умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким» передбачає можливість умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання та заміну невідбутої частини покарання більш м'яким тільки засудженим, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк. Тобто таким рішенням законодавець фактично обмежив право засудженого до довічного позбавлення волі на заміну покарання іншим більш гуманним видом покарання.

У свою чергу Європейський Суд з прав людини неодноразово наголошував на тому, що відсутність права у засудженого на звільнення від покарання у виді довічного позбавлення волі суперечить ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі-Конвенція). Підтвердженням цього є також рішення Європейського суду з прав людини 12.03.2019 року у справі «Петухов проти України» № 2 [3]. Цим рішенням встановлено порушення Україною саме вищезазначеної статті Конвенції, у частині застосування національними судами до осіб покарання у виді довічного позбавлення волі без можливості перегляду справи з подальшим звільненням від покарання. Європейський комітет з запобігання катуванням також неодноразово вказував на відсутність в Україні реалістичної перспективи звільнення від довічного позбавлення волі.

Тому, підсумовуючи вищевикладене варто зазначити, що право засудженого до довічного позбавлення волі на звільнення не є «королівською прерогативою», а є перспективою для подальшого повноцінного життя засудженого. Бог не буде сприяти суспільству де законодавці несправедливі. І сьогодні вимагає від нас швидких і рішучих дій у прийнятті рішень. Нажаль розроблені методики виправлення засуджених з накопичувальною бальною системою не є дієвими методом і питання про звільнення від відбування покарання покладається виключно на розсуд суду. На нашу думку, всі можливі підстави звільнення при винесенні обвинувального вироку повинні бути одразу зазначені у мотивувальній та результативній частинах вироку суду, що звільнить у майбутньому суд від повторного розгляду справи. А розробка дієвого механізму перегляду справ засудженим до довічного

позбавлення волі дозволить уникнути порушень положень міжнародного законодавства.

Література:

1. Без шансів вийти на волю. Україна – лідер серед європейських країн за кількістю «довічників». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukraina-lider-sered-evropeiskyh-krain-za-kilkistu-dovichno-zasudzhenyh/31372287.html>.

2. «Право на надію»: заміна покарання у вигляді довічного позбавлення волі в українських реаліях. URL: <https://www.egalhouse.group/pravo-na-nadiyu-zamina-pokarannya-u-viglyadi-dovichnogo-pozbavlennya-voli-v-ukrayinskih-realiyah/>.

3. Справа «Петухов проти України» № 2. URL: <https://www.ps.ligazakon.net/document/soo01189>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-374-6-32>

СТАН КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ¹

Христич І. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

Більшість науковців розглядають злочинність як особливого роду соціальну практику, різновид предметної діяльності [1, с. 138, 139].

Небезпека при цьому знаходиться в тому, що у суспільстві виникає правосвідомість, яка спирається не на традиційному розумінні кримінального правопорушення (злочину або кримінального проступку) і відповідного покарання за нього, а на суб'єктивному емоційному сприйнятті події. Це нажаль, стосується і кримінальних правопорушень

---

¹ Тези наукового повідомлення підготовлено у межах розробки фундаментальної теми дослідження «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» відділу кримінологічних досліджень НДІ ВПЗ ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України (номер держ. реєстр. в УкрІНТЕІ 0120U10561).